

Fornlämningar vid Fullerö gamla plantskola

Fornlämningar vid Fullerö gamla plantskola

Arkeologisk utredning steg 1 och 2

**Fullerö 23:26
Uppsala kommun
Uppland**

Amanda Jönsson

Upplandsmuseets rapporter 2024:25

ISSN 1654-8280

BEARBETNING AV FOTON: Amanda Jönsson, Stiftelsen Upplandsmuseet

BEARBETNING AV PLANER: Amanda Jönsson, Stiftelsen Upplandsmuseet

OMSLAGSBILD: Den nypåträffade stensättningen L2024:7425, fotograferad från nordöst. Foto Amanda Jönsson, Stiftelsen Upplandsmuseet.

GRANSKNING: Anna Ölund, Stiftelsen Upplandsmuseet

UPPHOVSÄTT: om inget annat anges: Creative Commons licens CC BY. © Lantmäteriet, dnr I2014/00634

GRAFISK FORMGIVNING OCH PRODUKTION: Malin Lucas, Stiftelsen Upplandsmuseet

© STIFTELSEN UPPLANDSMUSEET, 2024

Stiftelsen Upplandsmuseet
Drottninggatan 7, 753 10 Uppsala
Telefon 018-169100
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning	7
Bakgrund	8
Topografi och fornlämningsmiljö	9
Syfte, metod och genomförande.....	9
Utredningsresultat	11
Historiska kartor	11
Fältinventering.....	12
Sökschaktning.....	15
Tolkning	17
Administrativa uppgifter	18
Referenser	19
Litteratur	19
Lantmäteriakter.....	19
Bilagor	20
Bilaga 1 – Lista över schakt	20
Bilaga 2 – Lista över arkeologiska objekt.....	20

Sammanfattning

I oktober 2024 har Stiftelsen Upplandsmuseets Avdelningen för arkeologi genomfört en arkeologisk utredning, steg 1 och 2, i Fullerö, Uppsala kommun, inför planerad bostadsbebyggelse i området. Syftet med utredningen var att ta reda på om det fanns tidigare ej kända fornlämningar inom området, som tidigare har varit platsen för en plantskola. Arbetet innefattade kartstudier, fältinventering och sökschaktning med grävmaskin.

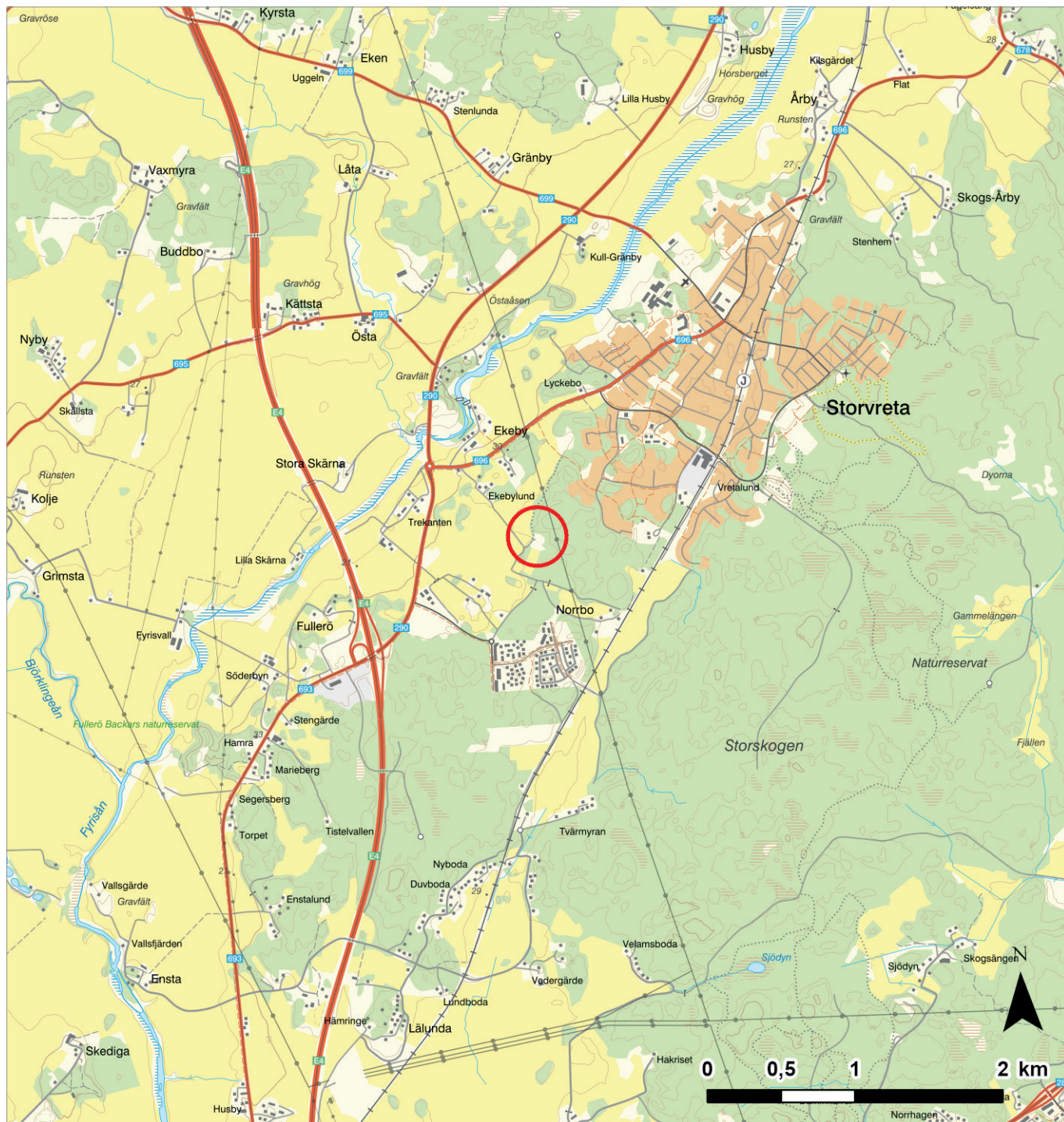
Vid den arkeologiska utredningen påträffades tre tidigare ej kända lämningar: enstensättning och ett boplatssområde som båda bedöms som fornlämningar, samt en husgrund från historisk tid som bedöms som en övrig kulturhistorisk lämning. En tidigare registrerad stensättning som finns i området har även fått ändrad antikvarisk bedömning i Kulturmiljöregistret och bedöms nu som en fornlämning.

Inledning

Stiftelsen Upplandsmuseets Avdelningen för arkeologi genomförde i oktober 2024 en arkeologisk utredning, steg 1 och 2, i Fullerö, Uppsala kommun, inför planerad bostadsbebyggelse i området (figur 1). Arbetet gjordes för Fullerö fastighets AB efter beslut av Länsstyrelsen i Uppsala län,

dnr 431-5922-2024. Syftet med utredningen var att ta reda på om tidigare ej kända fornlämningar berörs av det planerade arbetsföretaget. Projektledare var Amanda Jönsson som även författat rapporten.

Figur 1. Översiktskarta som visar utredningsområdets läge, sydväst om Storvreta. Skala 1:40 000.

Bakgrund

Den arkeologiska utredningen utfördes i ett område mellan Fullerö och Storvreta i Uppsala kommun, en knapp mil norr om Uppsala. Utredningsområdet var drygt 23 000 m² stort och bestod i den södra halvan av en delvis öppen yta som tidigare har varit platsen för en plantskola men som också har utgjorts av åkermark (figur 2, 3, 4). Den norra halvan av utredningsområdet utgjordes av skogbeväxt morän- och hållmark,

där den västra delen av ytan avverkats på senare år och var kraftigt beväxt med sly.

Före den aktuella utredningen var två lämningar kända inom utredningsområdet: en stensträng (L2023:7418) och en stensättning (L2023:7420). Båda låg i områdets nordöstra del. Stensättningen låg precis i hörnet av fastigheten, men delar av den fanns inom utredningsområdet.

Figur 2. Utredningsområdets mittersta och norra del under pågående utredning. Fotograferat med drönare från syd.

Topografi och fornlämningsmiljö

Utredningsområdet låg i den östra kanten av ett område med åkermarker som sluttar västerut ned mot Fyrisån, precis där ett större skogsområde tar vid i öster (figur 3). Området var strandnära under senneolitisk tid och enstaka fynd från stenåldern förekommer. Dock präglas fornlämningsbilden generellt av gravar och skärvstenshögar från brons- och järnålder. Ökad exploatering inom området mellan Fullerö och Störvreta har under 2000-talet lett till att ett antal arkeologiska utredningar och undersökningar genomförts, och därmed också att fler och fler boplatsslämningar har kunnat identifieras i åkermarkerna. Även vid sökschaktning i skogsmark har boplatsslämningar framkommit, framför allt i form av härdar.

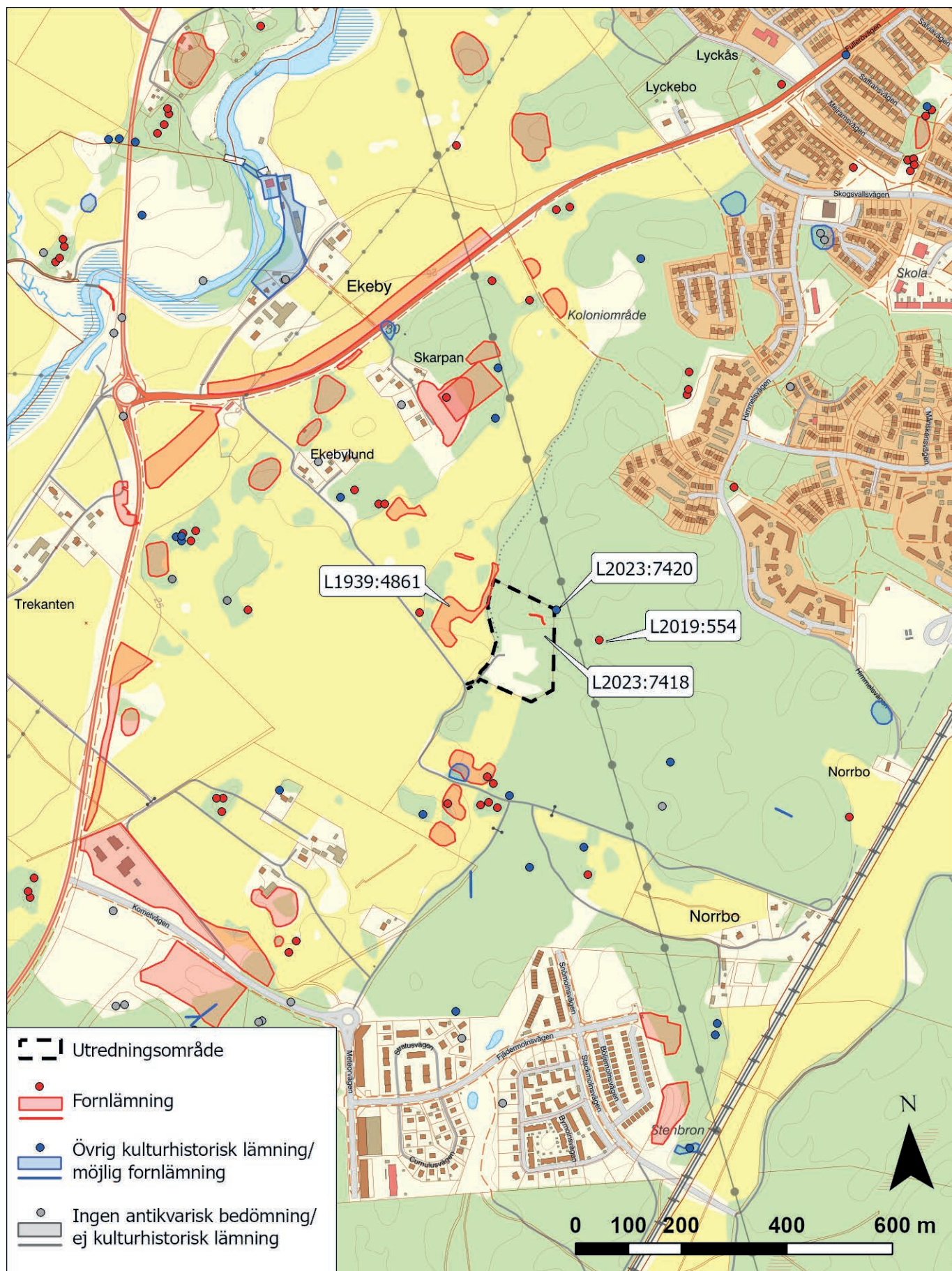
På senare år har flera arkeologiska utredningar utförts i det aktuella utredningsområdets närhet, vilket gjort att boplatsslämningar registrerats på de närliggande åkrarna. Boplatsten L1939:4861, som ligger omedelbart västerut, framkom vid en utredning 2017 (Lindkvist 2019), då man bland annat hittade två härdar och ett kulturlager på den del av boplatsten som ligger närmast det nu aktuella utredningsområdet. Vid en utredning 2018 av skogsmarken som omger utredningsområdet påträffades bland annat en härd (L2019:554) på en plan yta i skogen (Göthberg 2018). Stensträngen (L2023:7418) och stensättningen (L2023:7420) som finns inom utredningsområdet registrerades enligt Kulturmiljöregistret vid en frivillig utredning 2023.

Syfte, metod och genomförande

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ta reda på om idag ej kända fornlämningar berörs av det planerade arbetsföretaget. Utredningen skulle preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet. Den skulle även identifiera, motivera och antikvariskt bedöma både kända och nyupptäckta fornlämningar samt övriga kulturhistoriska lämningar. Resultatet från utredningen skulle kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten skulle också kunna användas som underlag för företagarens fortsatta planering.

Utredningen steg 1 bestod av arkiv- och kartstudier samt fältinventering. I arkiv- och kartstudien ingick en genomgång av uppgifter, fynd och tidigare undersökningar i området, samt en översiktlig genomgång av äldre lantmäterikartor för att ge en bild av tidigare markanvändning. Fältinventeringen skede till fots och bestod av en okulär besiktning av hela utredningsområdet för att identifiera eventuella lämningar som var synliga ovan mark.

Utredningen steg 2 bestod av sökschaktning med grävmaskin. Schakten grävdes ned till kulturlagerförande nivå alternativt orörd mark och fylldes igen efter slutförd utredning. Schakt och lämningar mättes in med GPRS med nätverks-RTK. Nyupptäckta lämningar har registrerats i Kulturmiljöregistret (KMR)/Fornsök. Tidigare registrerade lämningar har uppdaterats vid behov.

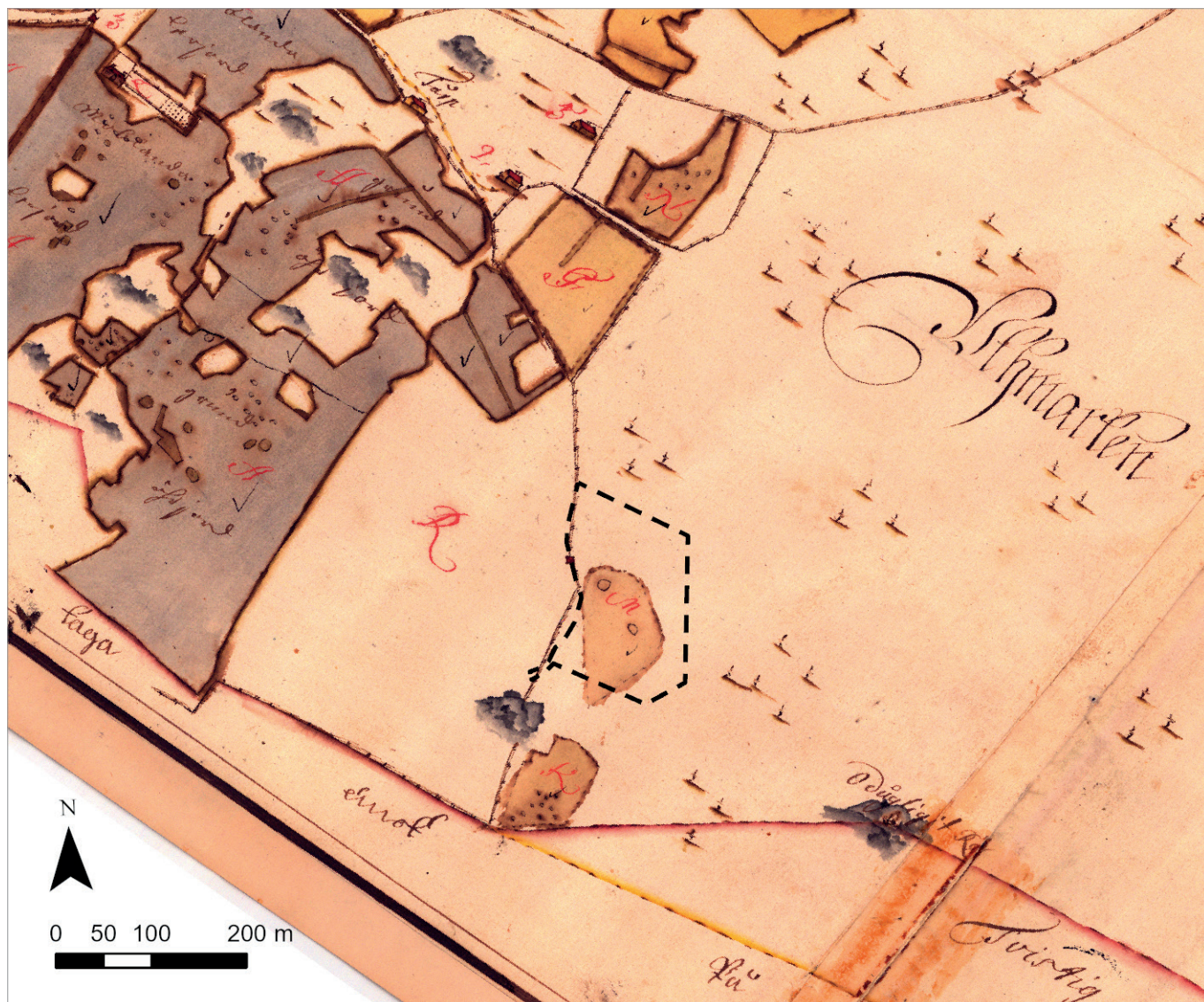
Figur 3. Utredningsområdet med närbelägna lämningar som registrerats i Kulturmiljöregistret före den arkeologiska utredningen markerade. Skala 1:10 000.

Utredningsresultat

Historiska kartor

Kartstudien visar att utredningsområdet under 1900-talet har utgjort en egen fastighet, den tidigare plantskolan, men det har historiskt sett tillhört byn Ekeby som ligger 600 meter åt nordväst. Det historiska kartmaterialet visar att området bestod av skogsmark då laga skifte genomfördes i Ekeby år 1846 (lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 03-gam-125). På en äldre ägodelningskarta från år 1705 är dock den södra halvan av området utritad som åker (figur 4). Denna yta har alltså nyttjats för odling av och till genom historien.

Bebyggelsen inom fastigheten syns första gången i det historiska kartmaterialet på den ekonomiska kartan från 1954, då tomten bland annat var bebyggd med flera växthus. Bostadshuset återfanns i det sydvästra hörnet, nära den förbipasserande vägen. Exakt när bebyggelsen etablerats är svårt att säga, eftersom det saknas detaljerade kartor mellan 1846 och 1954. På Generalstabskartan från 1867 finns det dock inte någon bebyggelseenhet markerad på platsen, och det är sannolikt att tomten har bebyggts efter detta, det vill säga på sent 1800-tal eller tidigt 1900-tal.

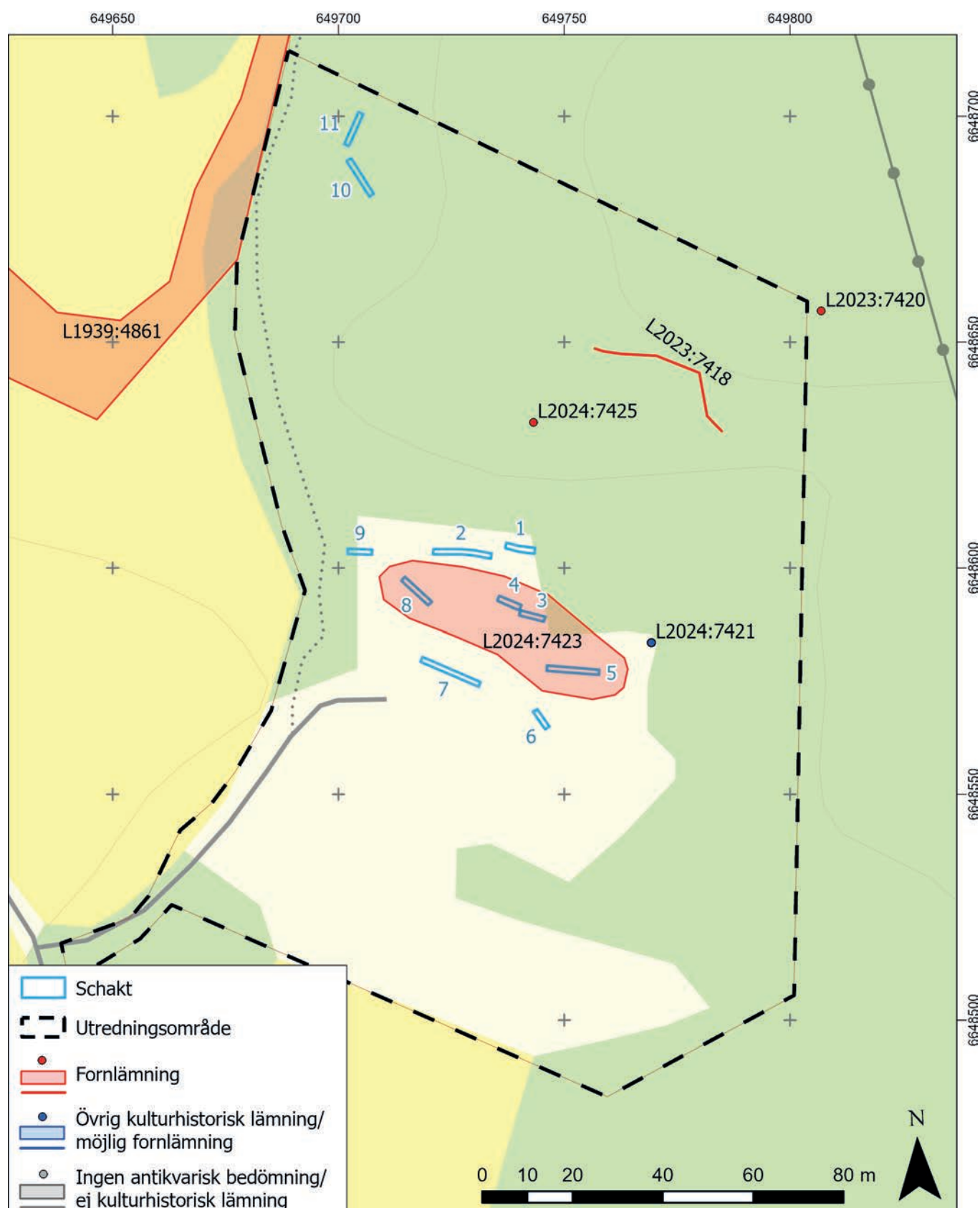

Figur 4. Utsnitt ur rektifierad historisk karta över Ekeby från år 1705, med utredningsområdet markerat med streckad linje. Den södra delen av området var då åkermark. Lantmäteristyrelsens arkiv, akt B22-7:1.

Fältinventering

Hela området gick över till fots vid inventeringen. Två tidigare ej kända lämningar påträffades – enstensättning samt en husgrund från historisk

tid (figur 5). Vid inventeringen besöktes även de tidigare kända lämningarna i utredningsområdet (en stensträng och en stensättning) och deras inprickning och beskrivning kontrollerades.

Figur 5. Plan över utredningsområdet med schakt och lämningar markerade. Skala 1:1 200.

Figur 6. Stensättningen L2023:7420, fotograferad från väst. I stensättningens utkant har några stenar plockats om till en gränsmarkering, där det även sitter en stakkäpp. Foto Amanda Jönsson, Upplandsmuseet.

Både stensträngen L2023:7418 och den möjliga stensättningen L2023:7420 hade en korrekt inprickning i Kulturmiljöregistret. Stensättningen L2023:7420 ligger i hörnet av den aktuella fastigheten och har till viss del omplockats till en gränsmarkering (figur 6). Det är dock osannolikt att hela lämningen är ett gränsröse eftersom det rör sig om en relativt modern gräns. Stensättningen har en oregelbunden form och har därför bedömts som något osäker vid den tidigare utredningen från 2023.

L2024:7425, Stensättning

Den nyregistrerade stensättningen påträffades på den avverkade ytan i områdets norra del, ett tjugotal meter från den tidigare kända stensträngen. Stensättningen är 11 meter i diameter och 0,4 meter hög, av 0,4–1 meter stora stenar (figur 7). Den har en tydlig kantkedja och delvis

övermossad stenfyllning. I stensättningens norra del finns även ett större block som är cirka 1,5 × 1,5 meter stort.

L2024:7421, Husgrund, historisk tid

Husgrunden är cirka 8 × 4 meter stor och ligger i områdets östra del, som är kraftigt igenväxt (figur 4). Det rör sig förmodligen om ett äldre bostadshus, även om det var svårt att identifiera en spisrest då husgrunden delvis täckts med odlingssten. Byggnaden kan inte återfinnas i det historiska kartmaterialet och bör vara senare tillkommen än vid laga skifte 1846, då ytan utgjordes av skogsmark. Förmodligen rör det sig om en föregångare till den bebyggelse som kan ses på Ekonomiska kartan från 1950-talet.

Figur 7. Den nypåträffade stensättningen L2024:7425, fotograferad från nordöst. Foto Amanda Jönsson, Upplandsmuseet.

Figur 8. Husgrunden L2024:7421, fotograferad från norr. Foto Malin Lucas, Upplandsmuseet.

Figur 9. Utredningsområdets södra del, fotograferat med drönare från norr. I sökschakten på denna yta framkom ett boplatsoområde med härdar och lager.

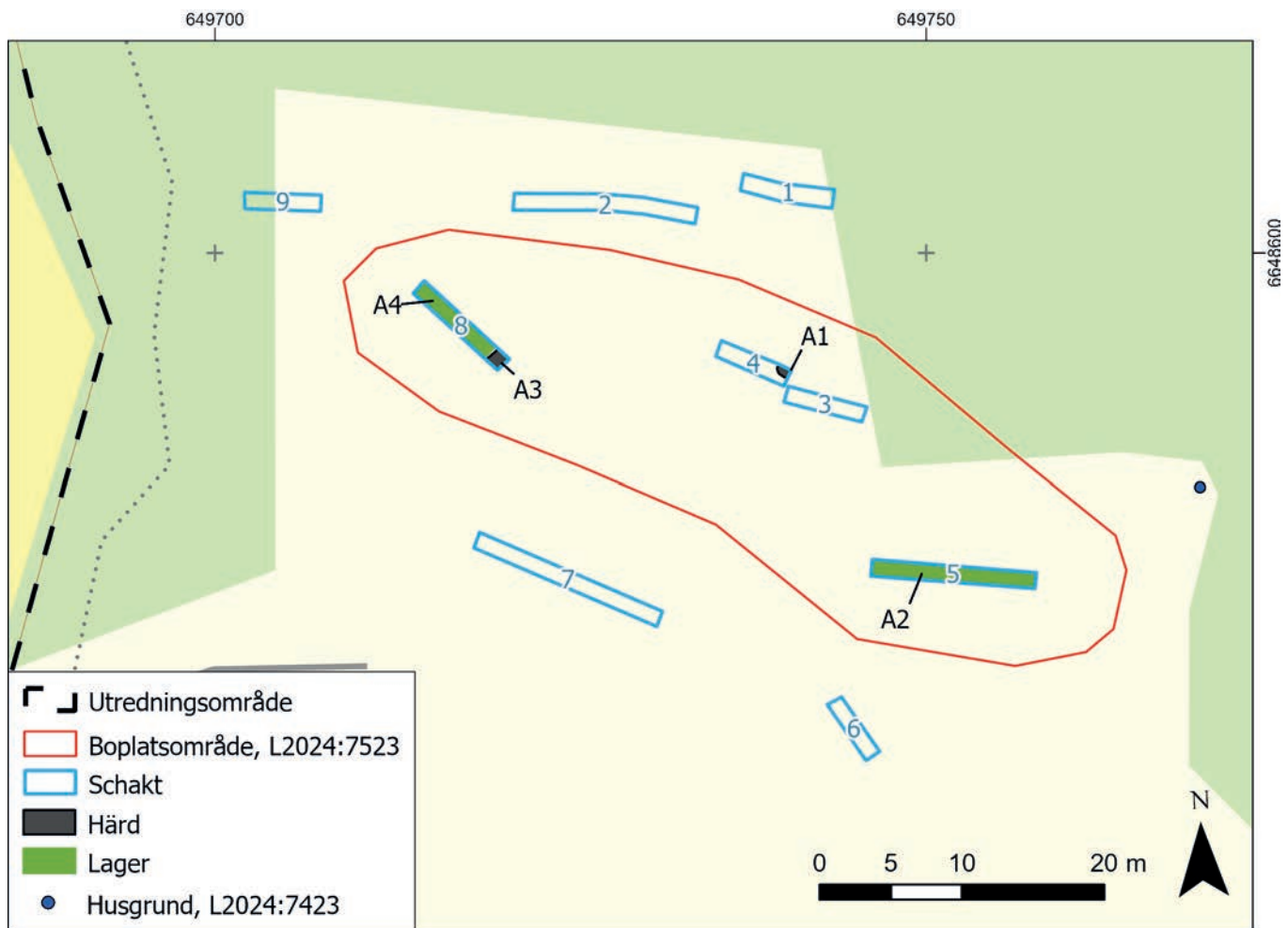
Sökschaktning

Vid sökschaktningen togs totalt 11 schakt upp (figur 5, bilaga 1). Sökschaktningen fokuserade på områdets mittersta del, en äldre åkeryta som bedömts som ett potentiellt boplatssläge vid inventeringen (figur 9). På denna yta påträffades ett boplatsoområde (L2024:7423). Den södra delen av utredningsområdet var störd av den tidigare plantskoleverksamheten på platsen, med ett antal grunder efter växthus och andra byggnader och sökschaktades därför inte. Två schakt togs också upp på en mindre, relativt stenfri yta i utredningsområdets nordvästra del, i anslutning till boplatseven L1949:4861, men inga lämningar påträffades där.

L2024:7423, boplatsoområde

Förhistoriska boplatslämningar påträffades i tre av schakten i områdets mittersta del, i form av två härdar och två kulturlager (figur 10, bilaga 2). Spridd förekomst av skärvsten fanns också i ytterligare några närliggande schakt (schakt 3, 6 och 9). De två lagren (A2 och A4) bestod av brun lera med inslag av kol, sot, bränd lera och skärvsten, liksom enstaka mindre bitar förhistorisk keramik. Lager A4, i den västra delen av boplatsoområdet, var mer kulturpåverkat och innehöll en större mängd skärvsten än lager A2. I ytan av härd A1 påträffades bränd lera, obrända ben samt en bit keramik (figur 11, 12).

Boplatsoområdet har avgränsats av tomma schakt åt norr och söder, men kunde inte avgränsas åt öst eftersom den delen av utredningsområdet hade mycket tät växtlighet. I väster har SAU tagit upp flera tomma schakt vid en tidigare utredning.

Figur 10. Plan över boplatssområdet L2024:7523 med schakt, anläggningar och lager markerade. Skala 1:500.

Figur 11. Schakt 4 med härden A1 närmast i bild. Fotograferat från öst.

Figur 12. Fynd från ytan av hård A1: förhistorisk keramik, obrända ben och bränd lera.

Tolkning

Ingen av de förhistoriska lämningarna som påträffats inom utredningsområdet har daterats mer precist, vilket inte heller är fallet för någon annan lämning i områdets omedelbara närhet. Tidigare arkeologiska insatser i området kring Fullerö har dock visat att boplatser och andra lämningar i liknande lägen som detta – på gränsen mellan åkermarker och skogsområden – ofta dateras till bronsålder och äldre järnålder (t.ex. Norrgren & Gustafsson 2022). De två stensättningarna i utredningsområdet är också av en typ som ofta dateras till just äldre järnålder. Boplatsoområdet, där två härdar och två kulturlager påträffades, kan möjligen ses som en förlängning av den tidigare kända boplatzen L1939:4861, kanske som en något avskild aktivitetsyta som ändå hör till samma boplatz.

Av de tre tidigare okända lämningarna som påträffades i samband med den arkeologiska utredningen bedöms två som fornlämningar och en som en övrig kulturhistorisk lämning (figur 13). En tidigare registrerad stensättning som finns i området har fått ändrad antikvarisk bedömning i Kulturmiljöregistret, efter samråd med länsstyrelsen. Anledningen till detta är att närheten till den nypåträffade stensättningen stärker tolkningen av lämningen som en grav. Den tidigare kända stensträngen bedöms fortsatt som en fornlämning.

Lämningsnr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar
L2023:7418	Hägnad	Fornlämning	Stensträng, ca 38 m l (SÖ-NV), 0,5-1,2 m br och intill 0,6 m h. Bestående av 0,3–0,7 m st stenar i 1–2 skift. Ansluter ställvis till större block. Den sydöstra änden avslutas vid ett ca 1,2 m stort block i brant sluttning, den västra änden i en större samling stenar och block utan struktur, vid kanten av hygge. Hägnaden bitvis mycket tydlig.	Registrerad 2023. Inga ändringar gjordes.
L2023:7420	Stensättning	Fornlämning	Stensättning? Oregelbundet rundad, ca 5 m i diam och ca 0,4 m h. Fyllning av 0,5–0,7 m st stenar. I centrum är ett ca 0,8 m stort block. I nordvästra kanten är ett gränsmärke i befintlig gräns, ca 1 m i diameter av liknande stenmaterial.	Registrerad 2023. Antikvarisk bedömning ändrad från möjlig fornlämning till fornlämning.
L2024:7421	Husgrund, historisk tid	Övrig kulturhistorisk lämning	Husgrund, rektangulär, 8 × 4 m (Ö-V) och 0,6 m h. Syll av 0,3–0,6 m st stenar, tydligast i N där syllen är kallmurad. Husgrunden är delvis täckt av odlingssten.	Nyregistrering.
L2024:7423	Boplatsoområde	Fornlämning	Boplatsoområde, ca 60 × 15 m (NV-SÖ), bestående av 2 härdar och 2 kulturlager. Ej avgränsad åt Ö.	Nyregistrering.
L2024:7425	Stensättning	Fornlämning	Stensättning, rund, 11 m diam och 0,4 m hög. Fyllning av 0,4-1 m st stenar, delvis övermossad. Kantkedja av 0,6–1 m st stenar. Ett större block inorporerad i den N delen, ca 1,5 × 1,5 m st och 1 m h.	Nyregistrering.

Figur 13. Tabell över tidigare kända och nyregistrerade lämningar i utredningsområdet samt aktuell antikvarisk bedömning.

Administrativa uppgifter

Uppdragsnummer Fornreg: 202401460

Plats: Fastighet Fullerö 23:26, Uppsala socken, Uppsala kommun

Forulämningsnummer: L2023:7418, L2023:7420, L2024:7421, L2024:7423, L2024:7425

Forulämningsstyp: Stensträng; stensättning; husgrund, historisk tid; boplatssområde

Typ av undersökning: Arkeologisk utredning

Typ av exploatering: Bostadsbebyggelse

Uppdragsgivare: Fullerö fastighets AB

Fältarbetsperiod: 16–17 oktober 2024

Upplandsmuseets projektledare: Amanda Jönsson

Upplandsmuseets personal: Malin Lucas

Upplandsmuseets diarienummer: 377-2024

Upplandsmuseets projektnummer: 8971

Länsstyrelsens diarienummer: 431-5922-2024

Datum för länsstyrelsens beslut: 2024-09-12

Koordinat- och höjdsystem: SWEREF 99 TM, RH 2000

Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv

Fynd: Inga fynd tillvaratogs

Referenser

Litteratur

Göthberg, Hans. 2018. *Ekeby och Fullerö skog Arkeologisk utredning etapp 1*. Upplandsmuseets rapporter 2018:13.

Lindkvist, Ann. 2019. *Fullerö Ekebylund. Arkeologisk utredning, etapp 1 och 2*. SAU rapport 2019:9.

Norrgren, Hampus & Gustafsson, Stefan. 2022. *Boplatsområdet i Fullerö. Arkeologisk förundersökning av boplatsområde L1941:2504, Uppsala kommun, Uppsala socken, Uppsala län*. Rapporter från Arkeologikonsult 2022:3591.

Lantmäteriakter

Lantmäteristyrelsens arkiv

Gamla Uppsala socken

Ekeby nr 1-5

Ägodelning 1705 B22-7:1

Lantmäterimyndigheten i Uppsala län

Gamla Uppsala socken

Ekeby

Laga skifte 1846 03-gam-125

Rikets allmänna kartverks arkiv

Generalstabskartan

Uppsala 1867 J243-84-1

Ekonomiska kartan

Ärentuna 1954 J133-1119a54

Bilagor

Bilaga 1 – Lista över schakt

Schakt	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Yta (m ²)	Ark. objekt	Beskrivning
1	6,5	1,2	0,25	8		Grästorv ca 0,1 m, därunder matjord ca 0,15 m. Stenig glaci- allera med ett par stubbar i schaktbotten.
2	13	1,2	0,3	15		Grästorv ca 0,1 m, därunder matjord ca 0,2 m. Lite rötter, i stort sett stenfritt.
3	5,5	1,2	0,35	6,5		Grästorv ca 0,1 m, därunder matjord ca 0,2 m. Lite skärvsten i matjorden. Stenfritt.
4	5,5	1,2	0,35	6,5	A1	Grästorv ca 0,1 m, därunder matjord ca 0,2–0,25 m. Lite skärvsten i matjorden. Stenfritt.
5	11,5	1,2	0,45	13	A2	Grästorv ca 0,1 m, därunder matjord ca 0,25 m. Mot schakt- botten ett ca 0,1 m tjockt lager, A2.
6	4,5	1,2	0,4	5,5		Grästorv ca 0,1 m, därunder matjord ca 0,25–0,3 m. Enstaka skärvsten i matjorden.
7	14	1,2	0,4	16		Grästorv ca 0,1 m, därunder matjord ca 0,3 m. Ett dike. Stenfritt.
8	8	1,2	0,45	9,5	A2, A4	Grästorv ca 0,1 m, därunder matjord ca 0,2 m. Mot schakt- botten ett lager, A4. Skärvsten i matjorden.
9	5,5	1,2	0,4	6		Grästorv ca 0,1 m, därunder matjord ca 0,25–0,3 m. Lite skärvsten i matjorden.
10	9,5	1,2	0,15	11		Grästorv och förna 0,1 m, därunder stenig sitt, lerigare mot N.V.
11	8	1,2	0,15	9		Förna 0,1 m, därunder ljus lera.

Bilaga 2 – Lista över arkeologiska objekt

Kontext Id	Typ	Storlek (m)	Tjocklek (m)	Beskrivning	Schakt
1	Härd	0,95 × 0,7		Härd eller kokgrop. Skärvsten men endast enstaka förekomst av kol. Fynd av bränd lera, obrända ben och keramik.	4
2	Lager	11,5 × 1,2	0,1	Diffust lager med inslag av sot, kol, bränd lera, skärvsten och någon bit keramik.	5
3	Härd	1,1 × 1,1		Möjlig härd. Skärvsten över en drygt en meter stor yta i schaktets ände. Fortsätter utanför schaktet. Bränd lera i fyllningen.	8
4	Lager	7 × 1,2	0,15	Lager med något diffus avgränsning nedåt. Mörkbrun lera med skärvsten, lite bränd lera.	8